

ZOEKEN NAAR DE GOEDE VORM

Kijken en zien

Anet Scholma werkt in de geest van Mien Ruys aan groene buitenruimten. "Ontwerpen begint bij zoeken naar de goede vorm, het vorm geven aan ruimte; dat zien wij als de kern van ons werk. Want een goed ontwerp is tijdloos." Een verhaal over het belang van een groene omgeving die vanzelfsprekend verbindt.

HOE IS JOUW PASSIE VOOR ONTWERPEN VAN GROEN ONTSTAAN?

"Ik volgde de opleiding tuin- en landschapsarchitectuur omdat ik op de middelbare school affiniteit had met biologie, ontwerpen en tekenen. Ik was overall goed in, maar blonk nergens in uit en dat komt toevallig goed samen in mijn vak. Ik heb gevoel voor techniek, kleur en ontwerpen, ben dol op alles wat met groen en planten te maken heeft en ik vind mensen interessant. Het is leuk om in processen met veel kikkers in de kruiwagen en allemaal eigen belangen en tempo's mensen samen te brengen. Zo zijn scholen omgevingen voor kinderen in de stuiterleeftijd en heb je bij de zorg met mensen met dementie of een beperkte actieradius. Voor elke vraag moet je de betekenis van groen en buitenruimte voor de leefomgeving vertalen in de ruimte. Ontwerpen begint bij zoeken naar de goede vorm, het vorm geven aan ruimte; dat zien wij als de kern van ons werk. Want een goed ontwerp is tijdloos. Wij geven vorm aan ruimte en ik vind het belangrijk dat een buitenruimte dienstbaar is aan de functie en aard van het gebouw. Mien Ruys stelde dat het om kijken gaat en zien wat de plek vraagt. Soms is dat iets niet doen of iets weghalen. Iets niet doen of weghalen is later niet meer zichtbaar, maar het kan wel een mooie doorkijk of ruimte opleveren, zonder dat het een footprint achterlaat *I was here*. Iets weglaten zonder dat iemand het ziet is de ultieme vorm van een buitenruimte ontwerpen en dat vraagt om een grote bescheidenheid. In de Engelse landschapsarchitectuur is de 'aha' geïntroduceerd. Optisch lijken grasland en weiland naadloos in elkaar over te gaan, maar het vee kan de tuin niet in, omdat er een greppel of stapelmuurtje is gemaakt. Dat is in al zijn eenvoud briljant. Als je de grenzen van het terrein niet ziet of benadrukt dan hoort alles bij elkaar en lijkt het groter. Het kan niet altijd; een pg afdeling in de zorg heeft een hek nodig, net als een school langs het water omdat anders kleine kinderen in het water vallen."

WAT IS DE SAMENHANG TUSSEN LANDSCHAPS-ARCHITECTUUR, ARCHITECTUUR EN INTERIEUR-ARCHITECTUUR?

"Ons bureau werkt in projecten regelmatig samen met architecten, stedenbouwkundigen en kunstenaars. De disciplines overlappen elkaar niet, maar zijn aanvullend. Ze zijn alle drie verschillend. Mien

werkte samen met bekende architecten als Rietveld, Merkelbach en Kloos. Die haalden haar bij hun projecten omdat zij het belang van de interactie tussen gebouw en buitenruimte inzagen. Vooral tijdens de bouwcrisis rond 2008 werd die samenhang minder, omdat aannemers zich meer gingen opwerpen als ontwikkelaars en groen tot een minimum beperkten. Daar zie ik nu wel een kentering ontstaan; ook ontwikkelaars en aannemers zien het belang van buitenruimten. Vroeger werd je erbij gehaald als alles in beton gegoten was, nu kom ik meer en meer al in het voortraject aan tafel. Dat is een uitstekende ontwikkeling, omdat je dan mee kunt praten over de positie en de toegankelijkheid van het gebouw op het kavel vanuit de interactie met buiten. Buiten werkt anders dan binnen. Ik zie nog wel eens dat architecten buitenruimten mee ontwerpen terwijl ze dat niet kunnen. Architecten denken in bouwkundige oplossingen en niet in groene middelen; dat hebben ze niet in hun mandje."

KUN JE ENKELE VOORBEELDEN GEVEN?

Als je De Spil in Nieuwleusen met de campus voor RSG Winkler Prins in Veendam vergelijkt zie je verschillende kenmerken. Bij De Spil vind je naast basis- en voortgezet onderwijs ook een grand café, ouderenzorg, een sporthal en een bibliotheek. Daar ontwerp je dan een buitenruimte voor. De directrice vertelde dat de kinderen in het vorige gebouw altijd binnen bleven. Na de oplevering is iedereen buiten en wil gezien worden, of het nu zomer of winter is. Dan is het gelukt, zonder dat het te nadrukkelijk ▶

"Iets weglaten zonder dat iemand het ziet is de ultieme vorm van een buitenruimte ontwerpen en dat vraagt om een grote bescheidenheid"

gemaakt is; er is een plek om je fiets te parkeren, een plein, er lopen routes, ruimten om te zitten en te bewegen en een watertappunt. De Spil is volledig open, zonder hekken. Die zie je wel in Veendam, samen met waterpartijen die voor een groot deel de hekken overbodig maken. De kunst is om als het ontwerp daarom vraagt een afscheiding te maken die niet zo ervaren wordt. Ik vind het niet zo interessant om een hek te vervangen door een hoop groen. Je ziet dat opgaven verbreden. Bij de Winkler Prins wilden we de gebouwen verbinden zonder dat het een plat plein wordt. We hebben een heuvel gemaakt met looplijnen en zitranden in verschillende hoogten. Het is een soort apenrots, als je boven zit zie je iedereen aan komen en heb je overzicht. Incidenteel werk ik met interieurarchitecten, zoals bij de Winkler Prins en KC

Marnix in Kampen. Vaak heeft de architect dan een eigen interieurarchitect in dienst en zit de samenwerking in het proces verankerd. Interessant is de vraag hoe een aspect van buiten binnen door kan werken. Door bijvoorbeeld een centrale hal met veel groen goed aan te laten sluiten met buiten.”

WAT ZIJN DE TRENDS IN JOUW VAKGEBIED?

“Ik las laatst een oud citaat van Mien Ruys uit de jaren 50. Zij betoogt het belang van groen en dat je werk het beste kunt doen in een plezierige omgeving die uitnodigt om naar buiten te gaan en de seizoenen te beleven. Toen werd dat smalend afgedaan, omdat Mien ook veel met bloemen werkte. Dat werd door de modernisten als versiering gezien, maar voor Mien waren bloemen een cruciaal onderdeel van natuurbeleving. Nu is er veel aandacht voor thema's als hittestress, biodiversiteit, duurzaamheid en klimaatbestendigheid. Dat zijn reële aspecten en problemen, maar Mien Ruys vond dat al vanaf de oorlog belangrijk. Gelukkig komt er nu steeds meer wetenschappelijk bewijs dat groen en gezondheid samenhangen. Een terreinplan dat in harmonie is met omgeving en gebouw, goed van maat en verhoudingen, waar alle functies een logische plek hebben gekregen, is niet aan mode onderhevig. Ontwerpen is ‘kijken en zien’. Wat wel continu verandert zijn de materialen, de ‘stoffering’.”

HOE BELANGRIJK IS ONDERHOUD IN HET ONTWERP?

“Onderhoud speelt altijd een hele belangrijke rol; onderhoudskosten zijn vaste lasten die ieder jaar terug komen. Een ontwerp moet tegen een stootje kunnen en eenduidig en makkelijk te onderhouden zijn. Dat heeft deels met het ontwerp te maken en deels met kennis van planten. Een beplantingsplan maak je niet door plaatjes van internet te halen en te combineren. Toen ik in 1985 op het bureau kwam werken was Mien Ruys bijna 80 jaar en werkte nog full time. De eerste zomer ging ik in Dedemsvaart werken; planten leer je door met je handen in de grond te werken. Een ontwerp moet altijd pragmatisch zijn en het moet te onderhouden zijn. Het gaat niet om de mooie foto's bij de oplevering, maar als je na tien jaar terugkomt en je wordt blij en trots omdat het niet vervallen is. Daarnaast moet een ontwerp binnen het budget passen. Als de wensen en eisen aan de voorkant te hoog zijn dan begin ik er niet aan. Of de wensen moeten dan bijgesteld worden, het budget omhoog of het terrein verkleind. Beplanting speelt een hele belangrijke rol; tegenwoordig gaat het over het nut van schaduwwerking van bomen, biodiversiteit of drachtplanten. Dat zat er altijd al in, maar nu zijn het de verkooptermen, maar wat mij betreft niet nieuw. Trends zijn meer een soort marketingmiddel. Natuurlijk is de trend om meer groen in de buitenruimte te hebben, maar dat is altijd belangrijk geweest. Ik ben er steeds weer verbaasd over als je terugkijkt naar de opvat-

tingen van Mien Ruys uit de jaren 50 hoe actueel die zijn. Mijn plannen hebben een zekere tijdloosheid; dat is wat ik probeer in plaats van met allerlei trends mee te gaan. Voor de plant van de maand tip ik altijd de eik omdat dat een mooi voorbeeld van tijdloosheid is. Die krijgt in mei blaadjes, groeit langzaam, maar kan wel 500 jaar oud worden.”

BEÏNVLOEDT GROEN HET GEDRAG VAN MENSEN?

Zeker en inmiddels ruimschoots bewezen. Zo hebben we in een Vogelaarwijk tijdens een renovatie plantengordens geplaatst die makkelijk te onderhouden zijn. De hoeveelheid zwerfvuil is met 80% afgenomen. De mensen zijn de ruimte gaan gebruiken en annexeren die als hun eigen tuin, terwijl het gemeenteground is. Je bent zuinig op wat mooi is. Voor kinderen geldt dat groene speeltuinen goed zijn voor de creativiteit en het samenwerken. Ik vind dat iedere basisschool een speelbosje moet maken, iets waar de kinderen met water kunnen knoeien, vies kunnen worden, met takken kunnen slepen of in bomen klimmen. Dat is honderd keer aantrekkelijker dan een wipkip op een rubberen ondergrond. Als je voorstelt om iets met modder te doen schrikken veel scholen al, want dan worden de kinderen vies en daar houden de ouders niet van. Scholen moeten er weer aan wennen, want vroeger was het normaal dat je lekker buiten kon spelen en vies kon worden.” ◀

▶ Mien Ruys startte haar ontwerp carrière op de afdeling tuinarchitectuur van kwekerij Moerheim, het bedrijf van haar vader in Dedemsvaart. In 1943 verhuisde ze met het ontwerp bureau naar Amsterdam. Hier had ze meer contact met architecten en kunstenaars. In 1979 werd de afdeling tuinarchitectuur losgekoppeld van de kwekerij en gaat sindsdien verder als zelfstandige bv. In 1976 werd de Stichting Tuinen Mien Ruys opgericht die de tuinen beheert en openstelt voor bezoekers. Buro Mien Ruys zet de traditie van vernieuwing voort met proeven met nieuw sortiment, met groentekweek op het dak, met toepassing van milieuvriendelijk Plato-hout en andere proeven. Daarnaast ontwikkelt de Tuinen Mien Ruys zich tot een kenniscentrum over Mien Ruys, haar leven, werk en betekenis anno nu.